

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо забезпечення права на звільнення з військової служби осіб, які мають підстави для звільнення від призову на військову службу під час мобілізації»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Необхідність прийняття цього законопроекту зумовлена наявною правовою колізією та дисбалансом між нормами законодавства, що регулюють мобілізацію, та нормами, що регулюють проходження військової служби та звільнення з неї.

На сьогодні стаття 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» визначає вичерпний перелік категорій осіб, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації (мають право на відстрочку). Ці підстави базуються на важливих соціальних, сімейних обставинах або стані здоров'я, які держава визнає пріоритетними.

Водночас, стаття 26 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу», яка визначає підстави для звільнення з військової служби, не містить належного механізму звільнення з військової служби у випадках, коли обставини, що відповідно до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» виключають можливість призову, існували на момент мобілізації або були встановлені після її проведення.

Це призводить до порушення принципу правової визначеності та рівності прав громадян.

На практиці виникають ситуації, коли:

1. Військовозобов'язаний, маючи право на відстрочку, добровільно мобілізувався, проте згодом, незважаючи на наявність на момент призову обставин, що відповідно до закону виключають можливість призову, не може продовжувати службу, але не має юридичного права на звільнення.

2. Обставини, що дають право на відстрочку (наприклад, народження третьої дитини, встановлення інвалідності у дружини/чоловіка, необхідність постійного догляду за близькими родичами), виникли вже під час проходження військової служби.

3. Особа була мобілізована помилково або з порушенням процедури, незважаючи на наявність підстав для відстрочки, і наразі не має механізму для законного звільнення зі служби.

4. Особа була мобілізована з порушенням вимог законодавства, що встановлено судовим рішенням, яке набрало законної сили, однак чинне законодавство не передбачає прямої підстави для її звільнення з військової служби у такому випадку.

Зазначена ситуація створює соціальну напругу, негативно впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців та їхніх родин, а також

нівелює державні гарантії захисту певних категорій громадян.

2. Мета та завдання прийняття законопроекту

Метою проекту Закону є усунення законодавчої прогалини та відновлення справедливості шляхом урівняння у правах військовозобов'язаних та діючих військовослужбовців.

Завданням проекту є надання законодавчої можливості військовослужбовцям, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, звільнитися з військової служби у разі підтвердження в установленому порядку наявності обставин, визначених статтею 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які існували на момент призову, а також у випадку набрання законної сили судовим рішенням, яким визнано протиправним призов особи на військову службу під час мобілізації.

3. Загальна характеристика й основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується внести зміни до частини четвертої статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу».

Зокрема, перелік підстав для звільнення з військової служби під час дії особливого періоду та воєнного стану доповнюється новими пунктами, які передбачають можливість звільнення:

- у разі підтвердження в установленому порядку наявності на момент призову обставин, передбачених статтею 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», з урахуванням встановлених законом обмежень щодо окремих категорій підстав;
- у разі набрання законної сили судовим рішенням, яким визнано протиправним призов особи на військову службу під час мобілізації.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Регулювання правовідносин у даній сфері здійснюється Конституцією України, Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу», Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Закон не потребує внесення змін до інших законів України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту не потребує додаткових витрат із державного бюджету України та місцевих бюджетів.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття даного проекту забезпечить дотримання конституційних прав і свобод громадян України, усуне правову колізію між підставами для відстрочки та підставами для звільнення, посилить соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей та зменшить соціальну напругу у суспільстві та підвищить мотивацію особового складу завдяки розумінню справедливості підходів держави до проходження служби, а також забезпечить реалізацію судових рішень у справах щодо протиправності призову на військову службу під час мобілізації.

Народні депутати України

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Юрченко Олександр Миколайович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000004E603200CCD1E400
Дійсний до: 01.06.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
412д9/1-2026/68392 від 31.03.2026

2187917